
TADEUSZ ZEMBRZUSKI

Sądowe miarkowanie opłaty egzekucyjnej

1. Wprowadzenie

Koszty egzekucji sądowej są kształtowane przez zasady kosztów niezbędnych, unifikacji tych kosztów, jak również odpowiedzialności dłużnika. Ściąga się je wraz z egzekwowanym roszczeniem, co oznacza niedopuszczalność prowadzenia oddzielnego postępowania w tym zakresie. Egzekucja należności z tytułu kosztów ma co do zasady charakter adhezyjny względem egzekucji świadczenia głównego¹, lecz odpowiednie ustalenie tych kosztów, dokonanie prawidłowych wyliczeń oraz rozdzielenie uzyskanych środków stanowi zwieńczenie egzekucji², jako postępowania mającego na celu efektywne i sprawne zaspokojenie cywilnoprawnej wierzytelności określonej w tytule wykonawczym. Konieczność ponoszenia kosztów egzekucji kształtuje zachowania i postawy uczestników, którzy na ogół dążąc do osiągnięcia zamierzonego celu przy możliwie najniższych nakładach finansowych, podejmują czynności wpływające na zakres, przebieg i czas trwania postępowania egzekucyjnego³.

Artykuł 770 kodeksu postępowania cywilnego⁴ kreuje obowiązek dłużnika zwrócenia wierzycielowi kosztów niezbędnych do celowego przeprowadzenia egze-

¹ Szerzej zob. Z. Świeboda, *Koszty postępowania egzekucyjnego*, „Przegląd Sądowy” 1993/5, s. 66 i n.; M. Romańska, *Koszty postępowań w sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych*, „Przegląd Sądowy” 2002/11–12, s. 124 i n.; J. Jagiela, *Zasady egzekwowania kosztów postępowania egzekucyjnego ustalonych przez komornika sądowego*, „Przegląd Sądowy” 2015/5, s. 32 i cyt. tam orzecznictwo.

² Ustalanie kosztów egzekucji powinno następować w końcowej fazie postępowania egzekucyjnego. Szerzej zob. J. Jagiela, *Zasady...*, s. 26 i n.

³ Por. A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2013, s. 155.

⁴ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 ze zm.) – dalej jako k.p.c.

kucji⁵. Z kolei zgodnie z art. 770¹ k.p.c. prawomocne postanowienie komornika w przedmiocie kosztów podlega wykonaniu po uprawomocnieniu się bez potrzeby zaopatrywania go w klauzulę wykonalności. Określenie wysokości i sposobu ponoszenia opłaty egzekucyjnej ma istotne znaczenie nie tylko dla stron, tj. dłużnika i wierzyciela, lecz także dla organu egzekucyjnego – komornika sądowego. Mechanizm rozliczenia kosztów musi zatem uwzględniać różne, nieraz odmienne i sprzeczne ze sobą interesy i wartości, zaś ustawodawca nie powinien pomijać ani marginalizować związanych z tym aspektów proceduralnych, ekonomicznych, społecznych ani wychowawczych⁶. Treść art. 770 i 770¹ k.p.c. jest podyktowana ochroną interesów komornika, gdyż samo ustalenie przez organ egzekucyjny wysokości kosztów postępowania i możliwość obciążenia nimi strony postępowania egzekucyjnego mają znaczenie nie tylko dla przebiegu danego postępowania, lecz także dla funkcjonowania komornika jako organu umożliwiającego przymusową realizację roszczeń cywilnoprawnych⁷. Z drugiej strony ustawodawca wprowadził instytucję sądowego modyfikowania opłaty egzekucyjnej, uwzględniając interesy i potrzeby uczestników postępowania, w tym przede wszystkim dłużnika egzekwowanego.

Ponoszenie i rozliczanie kosztów egzekucji sądowej budzi w praktyce kontrowersje i bywa źródłem nieporozumień. W przeciwieństwie do problematyki rodzajów i sposobów prowadzenia postępowania egzekucyjnego czy zagadnień związanych z dokonywaniem poszczególnych czynności egzekucyjnych, materia kosztów nie wzbudza takiego zainteresowania ustawodawcy i nie jest przedmiotem związanych z nim działań legislacyjnych, na jakie zasługuje⁸. Doprecyzowanie niektórych rozwiązań i wyjaśnienie wątpliwości pozostawiono nieraz wyłącznie praktyce, nie zawsze konsekwentnej i prawidłowej. Zdarza się, że ewentualnym zmianom, zamiast dogłębnej analizy problemów ekonomicznych i społecznych, towarzyszą emocje czy nawet stereotypy dotyczące podejmowanych działań oraz funkcjonowania organów egzekucji sądowej. W efekcie mamy do czynienia z wątpliwościami, które, choć kontestowane przez zainteresowane podmioty, umykają szerszej uwadze środowisk prawniczych. Jednym z takich zagadnień, budzących wiele praktycznych wątpliwości, jest instytucja sądowego miarkowania opłaty egzekucyjnej⁹.

⁵ Norma ta stanowi modyfikację ogólnej zasady odpowiedzialności za wynik charakteryzującej postępowanie rozpoznawcze. Zob. uzasadnienie uchwały SN z 28.04.2005 r. (III CZP 22/05), OSNC 2006/3, poz. 47. Zob. także Z. Merchel, *Koszty egzekucji komorniczej po nowelizacji ustawy o komornikach sądowych i egzekucji z dnia 24 września 2004 r.*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2004/10–12, s. 85 i n.

⁶ Por. A. Marciniak, *Sądowe...*, s. 160.

⁷ Por. D. Zawistowski, w: H. Dolecki (red.), T. Wiśniewski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 4, Warszawa 2011, s. 167.

⁸ Por. A. Marciniak, *Sądowe...*, s. 160.

⁹ Autor dziękuje komornikom sądowym Annie Sulich i Piotrowi Bukszewiczowi za udostępnienie materiałów umożliwiających analizę orzecznictwa sądów powszechnych.

2. Opłata egzekucyjna

Opłata egzekucyjna jest daniną publiczną, czyli świadczeniem publiczno-prawnym ponoszonym z tytułu i w ramach realizacji zadań publicznych państwa¹⁰. Powinność jej uiszczenia wiąże się z realizowaniem zadań publicznych przez organy egzekucyjne¹¹. Nie stanowi ona jednak dochodu budżetu, lecz jest traktowana jako przychód komornika, rodzaj swoistego wynagrodzenia, należnego niezależnie od zwrotu wydatków. Opłata egzekucyjna jest instrumentem finansowania systemu egzekucji sądowej¹², obejmującego m.in. koszty osobowe i rzeczowe ponoszone przez komorników w związku z prowadzoną działalnością egzekucyjną, koszty przejazdów czy ochrony zajmowanego mienia (art. 34 i 35 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji¹³).

Konieczność choćby tymczasowego obciążenia wierzyciela kosztami powinna zachęcać do rozważnego i aktywnego działania oraz efektywnej współpracy z organem egzekucyjnym, a nie do biernego obserwowania dokonywanych czynności. Z kolei możliwość poniesienia dodatkowych kosztów przez dłużnika skłania do dobrowolnego zaspokojenia zasądzonej wierzytelności. Opłata egzekucyjna stanowi jeden z rodzajów opłat sądowych, ma charakter należności przymusowej, określonej normatywnie co do wysokości, sposobu ustalania i pobierania. Zgodnie z art. 43 u.k.s.e. pobiera ją komornik za prowadzenie egzekucji¹⁴ i za inne czynności określone w ustawie. Opłata nie odpowiada rzeczywistej wartości poszczególnych czynności lub świadczeń ani kosztom danego postępowania egzekucyjnego, lecz ma charakter uśredniony. Może mieć charakter stosunkowy (egzekucja świadczeń pieniężnych), tj. obliczany od wartości wyegzekwowanego świadczenia¹⁵, jak również charakter stały, tj. jako oznaczona ryczałtowa suma pieniężna (egzekucja świadczeń niepieniężnych). Określaniu wysokości opłat egzekucyjnych towarzyszyła chęć zapobiegania pobieraniu zbyt wygórowanych opłat, zwłaszcza w sprawach, których prowadzenie nie wymaga zazwyczaj

¹⁰ Por. M. Biezuński, P. Biezuński, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 132 i n.

¹¹ Opłata egzekucyjna jako świadczenie publiczno-prawne nie jest zapłatą za wykonywanie poleceń wierzyciela. Por. uchwała SN z 23.05.2013 r. (III CZP 17/12), OSNC 2013/1, poz. 3.

¹² W razie połączenia kilku spraw egzekucyjnych, wszczętych przez tego samego wierzyciela przeciwko dłużnikowi, na podstawie różnych tytułów wykonawczych, komornik pobiera opłatę w każdej połączonej sprawie. Zob. uchwała SN z 13.05.2015 r. (III CZP 14/15) LEX nr 1679827.

¹³ Ustawa z 29.08.1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 790 ze zm.) – dalej jako u.k.s.e.

¹⁴ Zgodnie z art. 49 u.k.s.e. nie pobiera się od wierzyciela opłaty stosunkowej od wniosku o wszczęcie egzekucji świadczeń pieniężnych, lecz dopiero od dłużnika, co służy uproszczeniu procedury ostatecznego rozliczania kosztów egzekucji.

¹⁵ W egzekucji świadczeń pieniężnych co do zasady pobiera się opłatę stosunkową w wysokości 15% wartości egzekwowanego świadczenia (art. 49 u.k.s.e.), przy czym opłata ta nie może być niższa niż 1/10 i wyższa niż trzydziestokrotna wysokość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia. W wypadku egzekucji z rachunków bankowych i wynagrodzenia za pracę wysokość opłaty została obniżona – wynosi 8% wartości wyegzekwowanego świadczenia, nie może być niższa niż 1/20 ani wyższa niż dziesięciokrotna wysokość przeciętnego wynagrodzenia.

znaczącego nakładu sił i środków ze strony organu egzekucyjnego¹⁶. Istotne jest zarówno prawidłowe określenie poszczególnych stawek przez ustawodawcę, jak i dopuszczenie sądowej ingerencji służącej modyfikowaniu wysokości opłat, które może wplywać na bilans kosztów działalności egzekucyjnej.

3. Miarkowanie sędziowskie

Miarkowanie oznacza „dokładne odmierzanie czegoś, dozowanie, wymierzanie”¹⁷. Zakłada w sobie kontrolę, weryfikację, sprawdzenie prowadzące do zmiany. Powinność uiszczenia opłaty stosunkowej w sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych wynika z treści postanowienia komornika o ustaleniu kosztów postępowania egzekucyjnego i wiąże się z wezwaniem dłużnika (lub wierzyciela) do ich uiszczenia. Organ egzekucyjny nie może odstąpić od pobrania opłaty egzekucyjnej ani zmienić jej wysokości¹⁸, gdyż źródłem jej określenia jest ustawa. Wydanie postanowienia aktualizuje jednak możliwość zgłoszenia przez stronę wniosku o miarkowanie opłaty egzekucyjnej. W sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych komornik pobiera opłatę stosunkową, lecz na podstawie art. 49 ust. 7 u.k.s.e. dłużnik lub wierzyciel¹⁹ mogą domagać się obniżenia jej wysokości²⁰. Organem uprawnionym do określenia opłaty jest co do zasady komornik sądowy, z kolei uprawnienie do miarkowania naliczonej opłaty²¹ powierzono sądowi rejonowemu, przy którym działa komornik. Sąd działa wyłącznie na żądanie strony, nie może zatem obniżyć wysokości opłaty egzekucyjnej z urzędu, nawet gdyby, w jego ocenie, była nadmiernie wygórowana²². Miarkowanie może być wyłącznie następstwem żądania wnioskodawcy, który przedstawia stosowne argumenty przemawiające za odstąpieniem od sztywnych regulacji ustawowych.

Instytucja miarkowania opłaty egzekucyjnej jest odpowiednikiem art. 109 § 2 k.p.c., dotyczącego postępowania rozpoznawczego²³. Mechanizm miarkowania świadcze-

¹⁶ Zob. A. Marciniak, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 340.

¹⁷ Słownik Języka Polskiego PWN: sjp.pwn.pl.

¹⁸ Por. M. Trzeciak, *Obniżenie wysokości opłaty egzekucyjnej w praktyce – wybrane zagadnienia*, „Iustitia” 2012/1, s. 23.

¹⁹ W wypadku przewidzianym w art. 49 ust. 3 u.k.s.e., tj. wierzyciel może być obciążony obowiązkiem uiszczenia tej opłaty w razie niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego.

²⁰ Ustawa przewiduje możliwość jednokierunkowej ingerencji sądu. Szerzej zob. W. Grajdura, *Wysokość opłaty stosunkowej w sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2005/7–9, s. 97 i n.; P. Ciszewski, *Problematyka obniżenia opłaty stosunkowej w postępowaniu egzekucyjnym*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2013/4–6, s. 51 i n.

²¹ Wniosek może się odnosić wyłącznie do opłaty stosunkowej w sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych, tj. opłaty z art. 49 ust. 1 i 2 u.k.s.e.

²² Zob. postanowienie SN z 8.11.2006 r. (III CZP 81/06), LEX nr 276394. Por. M. Trzeciak, *Obniżenie...*, s. 24; Ł. Zamojski, *Miarkowanie opłaty egzekucyjnej*, „Przegląd Sądowy” 2014/11–12, s. 127.

²³ Sąd orzekający o wysokości przyznanych stronie kosztów procesu powinien przy ustalaniu wysokości kosztów poniesionych przez stronę zastępowaną przez zawodowego pełnomocnika brać pod uwagę niezbędny nakład pracy pełnomocnika oraz czynności podjęte przez niego w sprawie, a także charakter sprawy i wkład pełnomocnika w przyczynienie się do jej wyjaśnienia i rozstrzygnięcia.

nia funkcjonuje nie tylko na gruncie prawa cywilnego, w tym zarówno prawa materialnego²⁴, jak i procesowego²⁵, lecz jest instytucją charakterystyczną także dla prawa publicznego, w tym prawa daninowego²⁶. W postępowaniu egzekucyjnym²⁷ wprowadzenie miarkowania było podyktowane potrzebą ochrony uczestników postępowania egzekucyjnego, a w szczególności dłużnika. Jest „dobrodziejstwem ustanowionym tylko i wyłącznie w interesie dłużnika, ponieważ nakład pracy komornika oraz zakres wyegzekwowanego świadczenia brane są pod uwagę już przy ustalaniu wysokości opłaty przez komornika”²⁸. Tworzeniu takiego rozwiązania prawnego towarzyszyło przekonanie o potrzebie zwiększenia ochrony stron oraz poddania komornika ściślejszemu nadzorowi sądów, a nawet stałemu nadzorowi w procedurze określania opłaty egzekucyjnej²⁹. Wskazywano, że instytucja umożliwiająca obniżanie opłat i świadczeń, funkcjonująca zarówno w prawie prywatnym, jak i publicznym, jest pożądanym środkiem przeciwdziałania nadużyciom prawa oraz pobieraniu nadmiernie wygórowanych opłat egzekucyjnych. Kształt instytucji miarkowania sędziowskiego ulegał jednak zmianom.

Pierwotnie rozwiązanie takie zostało wprowadzone ustawą z 24.09.2004 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 236, poz. 2356). Zgodnie z ówczesnym³⁰ art. 49 ust. 1 u.k.s.e. opłatę³¹ ustalało się w wysokości odpowiedniej do wysokości poniesionych przez komornika wydatków, nakładu jego pracy oraz wartości wyegzekwowanej części świadczenia³² zgłoszonego do egzekucji, zaś art. 49 ust. 2 u.k.s.e. stanowił, że „w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zmniejszyć wysokość opłaty, o której mowa w ust. 1”. Regulacja ta spotkała się z krytycznym odbiorem³³. Zarzucono jej m.in. brak określenia kryteriów zmniejszania opłaty egzekucyjnej³⁴, jak również

²⁴ Przykładowo, zgodnie z art. 440 k.c. w stosunkach między osobami fizycznymi zakres obowiązku naprawienia szkody może być stosownie do okoliczności ograniczony, jeżeli ze względu na stan majątkowy poszkodowanego lub osoby odpowiedzialnej za szkodę wymagają takiego ograniczenia zasady współzycia społecznego. Natomiast zgodnie z art. 484 § 2 k.c. jeżeli zobowiązanie zostało w znacznej części wykonane, dłużnik może żądać zmniejszenia kary umownej.

²⁵ Zgodnie z art. 322 k.p.c. w niektórych kategoriach spraw możliwe jest zasądzenie odpowiedniej sumy pieniężnej przez sąd według jego oceny, opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy, jeżeli ściśle udowodnienie wysokości żądania jest niemożliwe lub nader utrudnione.

²⁶ Zob. A. Marciniak, *Ustawa o komornikach...*, s. 339 i n.; K. Kamińska-Krawczyk, *Obniżanie przez sąd opłaty egzekucyjnej*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2012/1, s. 28 i n.

²⁷ Przepis nie znajduje zastosowania w postępowaniu zabezpieczającym.

²⁸ Postanowienie SN z 8.11.2006 r. (III CZP 81/06), LEX nr 276394.

²⁹ Por. uzasadnienie wyroku TK z 8.05.2006 r. (P 18/05), OTK-A 2006/5, poz. 53.

³⁰ Ustawa weszła w życie 13.11.2004 r.

³¹ Cała opłata stosunkowa wynosiła 15% wartości egzekwowanego świadczenia, jednak nie mogła być niższa niż 1/10 i wyższa niż trzydziestokrotna wysokość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego.

³² Komornik pobierał opłatę w pełnej wysokości również w razie umorzenia postępowania.

³³ Możliwość zmniejszania opłaty egzekucyjnej spotkała się z krytyką już na etapie prac parlamentarnych i została uchwalona mimo negatywnego stanowiska rządu. Szerzej zob. K. Kamińska-Krawczyk, *Obniżanie...*, s. 27 i n. i cyt. tam literatura.

³⁴ Zob. W. Grajdura, *Wysokość...*, s. 97 i n.

niedoprecyzowanie przebiegu postępowania przed sądem, który miał ingerować w wysokość opłaty egzekucyjnej³⁵. Podnoszono, że przepisy nie wyjaśniają, jak, kiedy i o ile należy obniżać opłaty.

Ustawodawca dość szybko, tj. ustawą z 24.05.2007 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 112, poz. 769), uchylił możliwość miarkowania opłaty egzekucyjnej³⁶. Jednoczesne wprowadzenie trzech stawek opłat stosunkowych³⁷ miało m.in. zachęcać do szybszego i dobrowolnego spełniania egzekwowanego obowiązku. Zróznicowanie poszczególnych progów było próbą powiązania opłaty z nakładem pracy komornika, co, w zamierzeniu legislatora, miało być substytutem sądowej ingerencji w wysokość opłaty egzekucyjnej. Ustawodawca dokonał wówczas oceny nakładu pracy komornika w zależności od sposobu prowadzenia egzekucji, przesądzając, kiedy i w jakich typach sytuacji należy obniżyć wysokość należnej opłaty. Utrzymywanie mechanizmu dodatkowej kontroli judykacyjnej uznano za zbędne³⁸.

Miarkowanie sędziowskie przywrócono ustawą z 12.02.2010 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. Nr 40, poz. 228). Sąd ponownie, od 17.06.2010 r., uzyskał instrument umożliwiający ingerencję w wysokość należnej opłaty egzekucyjnej, który w niezmienionym kształcie obowiązuje do chwili obecnej. Zrezygnowano jednak z zastrzeżenia, że miarkowanie opłaty powinno następować jedynie w szczególnie uzasadnionych wypadkach. Powrót do porzuconej wcześniej konstrukcji wynikał z przeświadczenia, że wprowadzone kilka lat wcześniej trzy progi kwotowe, tj. 15%, 8% i 5%, mające *de facto* charakter miarkowania ustawowego, okazały się rozwiązaniem niewystarczającym i niesprawiedliwym³⁹. Zaskakuje fakt, że na ostateczny kształt przyjętego rozwiązania ustawowego znamienny wpływ miało stanowisko Ministra Zdrowia⁴⁰ (*sic!*), który wskazywał, że instytucja ta miałaby mieć szczególne znaczenie dla publicznych zakładów opieki zdrowotnej, w odniesieniu do których nakład pracy komorników związany z prowadzeniem postępowania egzekucyjnego bywa z reguły niewielki⁴¹. *De lege lata* strona może złożyć wniosek o obniżenie opłaty stosunkowej⁴² (art. 49 ust. 7 u.k.s.e.), do którego stosuje się odpowiednio

³⁵ Por. L. Zamojski, *Miarkowanie...*, s. 121.

³⁶ Przepisy utraciły moc z końcem 2007 r.

³⁷ W wypadku umorzenia postępowania 5%, jak również 8% odnośnie do egzekucji z rachunków bankowych.

³⁸ Zob. uzasadnienie projektu ustawy z 24.05.2007 r., druk sejmowy nr 1287, Sejm V kadencji. Zob.: www.sejm.gov.pl.

³⁹ Np. pobieranie opłaty w wysokości 5% w razie umorzenia postępowania, w którym nakład pracy komornika był niewielki. Por. M. Trzeciak, *Obniżenie...*, s. 24.

⁴⁰ Zob. uzasadnienie projektu ustawy z 12.02.2010 r., druk sejmowy nr 1810, Sejm VI kadencji. Zob.: www.sejm.gov.pl. Zob. także K. Kamińska-Krawczyk, *Obniżanie...*, s. 30 i n.

⁴¹ W judykaturze trafnie podniesiono, że ciężar funkcjonowania służby zdrowia nie może być przerzucany na wierzyciela lub na komornika egzekwującego należności stwierdzone tytułem wykonawczym. Zob. postanowienie Sądu Okręgowego (dalej jako SO) w Lublinie z 27.11.2013 r. (II Cz 878/13), LEX nr 1720201.

⁴² O której mowa w art. 49 ust. 1 i 2 u.k.s.e..

przepisy art. 767–767⁴ k.p.c. (art. 49 ust. 9 u.k.s.e.), przy czym przy jego rozpoznaniu sąd uwzględnia w szczególności nakład pracy komornika lub sytuację majątkową wnioskodawcy oraz wysokość jego dochodów (art. 49 ust. 10 u.k.s.e.).

Miarkowanie opłaty egzekucyjnej nie może być zastąpione ani dokonane przy wykorzystaniu innych instytucji, w tym także art. 759 § 2 k.p.c., zgodnie z którym sąd może z urzędu wydawać komornikowi zarządzenia zmierzające do zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz usuwać spostrzeżone uchybienia⁴³. Wydawanie zarządzeń z urzędu odnosi się do czynności związanych z wykonaniem egzekucji. Miarkowanie opłaty nie ma takiego charakteru, gdyż ewentualne modyfikowanie opłaty jest następstwem czynności będącej zwieńczeniem przeprowadzonego i zakończonego postępowania egzekucyjnego. Mielibyśmy wówczas do czynienia z nadzorczą ingerencją sądu dotyczącą czynności kończącej postępowanie⁴⁴. Nie można także wydać odpowiedniego zarządzenia z urzędu w związku z dostrzeżeniem ewentualnych uchybień, gdyż miarkowanie sędziowskie odnosi się do prawidłowo obliczonej przez komornika opłaty egzekucyjnej⁴⁵.

4. Wniosek o miarkowanie opłaty egzekucyjnej

Wniosek o miarkowanie opłaty egzekucyjnej wnosi się do w terminie siedmiu dni od uzyskania informacji o ściągnięciu opłaty albo od dnia doręczenia odpowiedniego postanowienia (art. 49 ust. 8 u.k.s.e.). Termin ma charakter przywracalny⁴⁶, choć jego weryfikacja nastręcza trudności w praktyce, zwłaszcza w sytuacji, w której uzyskanie wiadomości o pobraniu opłaty nie wynika z doręczenia postanowienia o kosztach egzekucji⁴⁷.

Uprawnienie do złożenia wniosku przysługuje stronie, która została obciążona obowiązkiem uiszczenia opłaty egzekucyjnej w wypadku wyegzekwowania świadczenia albo umorzenia postępowania⁴⁸. W zdecydowanej większości wypadków z takiej możliwości korzystają dłużnicy, na których spoczywa obowiązek zwrotu wierzytelom kosztów niezbędnych do celowego przeprowadzenia egzekucji. Uprawnienie takie przysługuje także wierzycielowi odnośnie do opłaty naliczonej w razie niecelowego

⁴³ Por. M. Trzeciak, *Obniżenie...*, s. 25 i n.; Ł. Zamojski, *Miarkowanie...*, s. 140 i n.

⁴⁴ Por. E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, Warszawa 1998, s. 81.

⁴⁵ Judykatura dopuszcza możliwość zastosowania art. 759 § 2 k.p.c. odnośnie do prawomocnego postanowienia komornika, którym ustalono wysokość opłaty egzekucyjnej w sposób wadliwy. Zob. uchwała SN z 19.04.2007 r. (III CZP 16/07), OSNC 2008/6, poz. 58.

⁴⁶ Por. A. Marciniak, *Ustawa o komornikach...*, s. 337.

⁴⁷ Szerzej zob. P. Biezuński, *Miarkowanie wysokości opłaty egzekucyjnej*, „Monitor Prawniczy” 2013/2, s. 110; A. Leszczyńska-Gutowa, *Obniżenie opłaty egzekucyjnej*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2013/4–6, s. 38; Ł. Zamojski, *Miarkowanie...*, s. 125. Zob. także postanowienie SO w Łodzi z 7.10.2011 r. (III Cz 1302/11), niepubl.

⁴⁸ Wniosek może być złożony dopiero po zakończeniu postępowania i ostatecznym ustaleniu kosztów. Zob. postanowienie Sądu Rejonowego (dalej jako SR) dla Warszawy-Mokotowa z 11.02.2015 r. (II Co 3049/14), niepubl.

wszczęcia egzekucji. Legitymacja do złożenia wniosku nie przysługuje natomiast przeciwnikowi strony obciążonej powinnością uiszczenia opłaty⁴⁹. Nie ma on interesu w kwestionowaniu rozstrzygnięcia, które nie narusza jego sfery prawnej ani majątkowej.

Wnioskodawca powinien złożyć pismo odpowiadające wymaganiom pisma procesowego, określić opłatę stosunkową, której obniżenia się domaga, oraz zakres oczekiwanego obniżenia wraz z uzasadnieniem⁵⁰. Wprawdzie sąd nie jest związany złożonym wnioskiem, lecz pismo, które nie zawiera wskazania wysokości opłaty, do której sąd powinien ją obniżyć, dotknięte jest brakiem formalnym⁵¹. Do wniosku odpowiednie zastosowanie mają przepisy o skardze na czynności komornika (art. 767–767⁴ k.p.c.), tj. najbardziej charakterystycznym niedewolutywnym środkiem zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym. Należy mieć na względzie odmienny charakter skargi z art. 767 i n., która odnosi się do sytuacji, w których komornik dokonując czynności, naruszył przepisy procesowe⁵². Uwzględnienie takiej skargi następuje w wyniku obiektywnego stwierdzenia nieprawidłowości konkretnej czynności⁵³, natomiast art. 49 ust. 7 u.k.s.e. wymaga od sądu analizy i weryfikacji prawidłowo dokonanej czynności (prawidłowego ustalenia opłaty egzekucyjnej) na podstawie ocennych przesłanek. Odmienny charakter i zakres zastosowania obu instytucji sprawia, że środki te wzajemnie się wykluczają i nie mogą być zawarte w tym samym piśmie⁵⁴. Nie wyłącza to jednak możliwości powiązania konstrukcji wniosku o miarkowanie opłaty z instytucją skargi na czynności komornika.

Z odesłania do przepisów o skardze na czynności komornika wynika powinność złożenia wniosku na piśmie, niedopuszczalne jest jego składanie w formie ustnej do protokołu⁵⁵. Rozwiązanie to skłania także do twierdzenia, że wniosek o miarkowanie opłaty podlega opłacie sądowej⁵⁶, choć jedną z przesłanek z art. 49 ust. 9 u.k.s.e. jest sytuacja majątkowa wnioskodawcy czy wysokość dochodów. Powinność uiszczenia opłaty i jej wysokość wywołuje kontrowersje i wątpliwości⁵⁷, gdyż przepisy wprost nie regulują tego zagadnienia. Wprawdzie opłacie powinny podlegać wyłącznie pisma wskazane w ustawie, ale wydaje się, że prawidłowym rozwiązaniem jest pobieranie

⁴⁹ Por. M. Trzeciak, *Obniżenie...*, s. 23.

⁵⁰ Por. K. Kamińska-Krawczyk, *Obniżanie...*, s. 34 i n.; Ł. Zamojski, *Miarkowanie...*, s. 124 i n.

⁵¹ Odmiennie zob. P. Biezuński, *Miarkowanie...*, s. 109.

⁵² Szerzej zob. H. Pietrkowski, w: T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część trzecia. Postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2009, s. 39 i n.

⁵³ Szerzej zob. uchwała SN z 3.05.1972 r. (III CZP 24/72), OSNP 1972/12, poz. 202.

⁵⁴ Przy rozpoznawaniu wniosku o obniżenie opłaty sąd nie jest uprawniony do badania, czy wysokość opłaty została ustalona w sposób prawidłowy. Zob. postanowienie SR w Grójcu z 15.12.2015 r., I Co 1703/15, niepubl.

⁵⁵ W wypadku skargi na czynności komornika forma ustna przewidziana jest wyłącznie do tzw. skargi licytacyjnej.

⁵⁶ Od skargi na czynności komornika pobiera się opłatę w wysokości 100 zł. Skarga nieopłacona podlega docelowo odrzuceniu.

⁵⁷ Szerzej zob. A. Leszczyńska-Gutowska, *Obniżenie...*, s. 40 i n. Zob. także Ł. Zamojski, *Miarkowanie...*, s. 127 i n.

opłaty podstawowej – w wysokości 30 zł⁵⁸ (art. 14 ust. 3 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych⁵⁹).

Uwzględniając nowelizację wprowadzającą § 5 do art. 767 k.p.c.⁶⁰, należy rozważyć, czy komornik może w ramach tzw. autoremedury uwzględnić w całości żądanie skarżącego, tj. miarkować naliczoną przez siebie opłatę egzekucyjną zgodnie z oczekiwaniem wnioskodawcy⁶¹. Organ egzekucyjny, w przeciwieństwie do wcześniejszego etapu, w którym na podstawie przepisów ustawy obliczał wysokość należnej opłaty, mógłby wówczas ją zmodyfikować. Już chociażby od strony praktycznej trudno jednak spodziewać się swoistej „rezygnacji” z należnego wynagrodzenia. Sporadycznie można by jednak wyobrazić sobie sytuację, w której komornik, oceniając przesłanki z art. 49 ust. 10 u.k.s.e. miarkowałby opłatę, uznając, że podjętych przez niego czynności nie charakteryzował szczególny nakład pracy czy też przemawia za tym szczególna, trudna sytuacja majątkowa wnioskodawcy. Na postawione pytanie należy jednak odpowiedzieć negatywnie. Autoremedura, związana z odpowiednim stosowaniem przepisów o skardze na czynności komornika, wymagałaby zbadania, czy komornik określając wysokość należnej opłaty, popełnił uchybienie procesowe, np. wadliwie zawyżając opłatę, czy popełniając pomyłkę rachunkową. Miarkowanie nie polega jednak na kontroli i weryfikacji ewentualnych procesowych uchybień, lecz zmierza, ze względu na wystąpienie szczególnych okoliczności określonych w ustawie, do zmodyfikowania (obniżenia) prawidłowo określonej opłaty. Nie mamy do czynienia z uchybieniem, które można i należałoby skorygować przy wykorzystaniu instrumentu samokontroli. Komornik nie może zatem uwzględnić skargi (wniosku) odnoszącego się do własnej czynności. Takie rozwiązanie byłoby sprzeczne z założeniem, że komornik, jako organ egzekucyjny, nie jest władny do odstąpienia od pobierania opłaty egzekucyjnej ani zmiany jej wysokości. Sąd ma wyłączną kompetencję do stosowania instrumentu z art. 49 ust. 7 i n. u.k.s.e. Uwzględnienie wniosku o obniżenie opłaty przez komornika stanowiłoby przekroczenie ustalonych ustawowo kompetencji⁶². Mielibyśmy wówczas do czynienia ze swoistym „miarkowaniem komorniczym”, zamiast „miarkowania sędziowskiego”. Właśnie brak takiej możliwości był przyczyną wprowadzenia instytucji miarkowania i powierzenia jej do kompetencji sądów.

⁵⁸ W praktyce, jak się wydaje, dominuje jednak przekonanie o konieczności pobierania opłaty w wysokości 100 zł, przewidzianej dla skargi na czynności komornika.

⁵⁹ Ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 623).

⁶⁰ Zgodnie z § 5 skargę wnosi się do komornika, który dokonał skarżonej czynności. Komornik w terminie trzech dni od otrzymania skargi sporządza uzasadnienie zaskarżonej czynności i przekazuje je wraz ze skargą i aktami sprawy do właściwego sądu, chyba że skargę w całości uwzględni. O uwzględnieniu skargi komornik zawiadamia skarżącego oraz zainteresowanych, których uwzględnienie skargi dotyczy. Przepis w brzmieniu nadanym ustawą z 10.07.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1311), która wchodzi w życie 8.09.2016 r.

⁶¹ Tj. w pełnym zakresie. Autoremedura nie zakłada możliwości częściowego uwzględnienia środka zaskarżenia.

⁶² Por. M. Trzeciak, *Obniżenie...*, s. 25. Odmiennie zob. Ł. Zamojski, *Miarkowanie...*, s. 139 i n.; K. Kamińska-Krawczyk, *Obniżanie...*, s. 34 i n.

Komornik powinien niezwłocznie przekazać wnioski do sądu, który władny jest go uwzględnić albo oddalić. Ustawa posługuje się niefortunnym sformułowaniem: „po rozpoznaniu wniosku (...) sąd może (...) obniżyć wysokość opłat (...)”. W doktrynie wywiązała się dyskusja⁶³ dotycząca prawidłowości i kolejności podejmowanych czynności decyzyjnych⁶⁴. Nie ulega wątpliwości, że postępowanie nie ma dwuetapowego charakteru, zaś rozpoznanie wniosku wymaga oceny poszczególnych przesłanek i podnoszonych przez skarżącego argumentów, które uprawniają sąd do wydania orzeczenia. W wyniku przeprowadzonego postępowania sąd powinien rozstrzygnąć o pozostawieniu opłaty w niezmienionej wysokości albo, stosownie do okoliczności, miarkować jej wysokość. Kształt rozstrzygnięcia jest determinowany oceną poszczególnych przesłanek, tj. sąd powinien w szczególności zweryfikować nakład pracy komornika lub sytuację majątkową wnioskodawcy oraz wysokość jego dochodów.

Sąd obniża opłatę egzekucyjną, jeżeli uzna, że przemawiają za tym wskazane przez wnioskodawcę okoliczności konkretnego postępowania egzekucyjnego. Powinien wyjaśnić i uzasadnić, dlaczego uważa stosunkową opłatę egzekucyjną za nieadekwatną i zbyt wygórowaną. Może uwzględnić żądanie w całości lub w części, lecz nie może orzec ponad żądanie⁶⁵. Miarkowanie oznaczać może obniżenie, lecz nie odstąpienie od pobierania opłaty. Sąd nie jest władny dokonać swoistego całkowitego „zwolnienia” strony od powinności uiszczenia opłaty, co byłoby równoznaczne z odstąpieniem od obciążania nią strony⁶⁶. O niemożliwości „maksymalnego” miarkowania świadczą przepisy wprowadzające swoiste minimum odnoszące się do wysokości pobieranych w sprawie opłat – 1/10 czy 1/20 przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego (art. 49 ust. 1 u.k.s.e.)⁶⁷. Sąd może natomiast oddalić wniosek, jeżeli nie stwierdzi podstaw do obniżenia opłaty egzekucyjnej, tzn. uznać, że opłata ustalona przez komornika zgodnie z obowiązującymi przepisami jest opłatą adekwatną w okolicznościach danej sprawy egzekucyjnej.

5. Przesłanki miarkowania sędziowskiego

Ustawodawca przywracając instytucję miarkowania opłaty, zrezygnował z kryterium „szczególnie uzasadnionych wypadków”, co dezaktualizuje część prezento-

⁶³ Zob. Z. Knypl, *Obniżenie opłat. Racjonalny ustawodawca, prawidłowa legislacja*, „Nowa Currenda” 2010/11, s. 68 i n. i cyt. tam literatura.

⁶⁴ Trzymając się literalnego brzmienia przepisu, wskazywano m.in., że sąd najpierw powinien ocenić zasadność wniosku, a dopiero potem badać przesłanki z art. 49 ust. 10 u.k.s.e.

⁶⁵ Zgodnie z odpowiednio stosowanym art. 321 k.p.c. Por. Ł. Zamojski, *Miarkowanie...*, s. 126.

⁶⁶ Por. G. Julke, *Sąd nie może zmniejszyć opłaty poniżej ustawowej dolnej granicy*, „Nowa Currenda” 2010/10, s. 91; Ł. Zamojski, *Miarkowanie...*, s. 135.

⁶⁷ Zgłaszane bywają postulaty ustawowego ograniczenia czy wręcz wyłączenia możliwości obniżania opłaty poniżej granicy z art. 49 u.k.s.e. Zob. M. Trzeciak, *Obniżenie...*, s. 27 i n. Por. także K. Kamińska-Krawczyk, *Obniżanie...*, s. 38 i n.; Z. Knypl, Z. Merchel, *Nowy komentarz do ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, Sopot 2010, s. 264.

wanych wcześniej poglądów⁶⁸. Wskazano natomiast przesłanki, których badanie powinno skłaniać sąd do obniżenia opłaty albo pozostawienia jej na niezmiennym poziomie. Nie zdecydowano się jednak na taksatywne określenie przesłanek, pozostawiając ich doprecyzowanie doktrynie i orzecznictwu.

Sąd powinien oceniać *ad casum* m.in. „nakład pracy komornika”, jak również „sytuację majątkową” wnioskodawcy. Kryteria z art. 49 ust. 10 u.k.s.e. mają charakter ocenny. Posługiwanie się zwrotami niedookreślonymi jest nierzadko stosowaną techniką ustawodawczą, która wymaga zachowania proceduralnych gwarancji i wypełnienia ich realną treścią⁶⁹. Niedookreśloność i ocenny charakter przesłanek służy funkcjonalności instytucji miarkowania sędziowskiego i zapewnia sądowi pewien margines swobody oceny. Ponadto ustawodawca posłużył się określeniem „w szczególności”, co wskazuje, że użyte w przepisie przesłanki nie tworzą katalogu enumeratywnego, lecz stanowią przykładowe kryteria, które wymagają analizy w danej sytuacji procesowej. Wyszczególnienie dwóch przesłanek świadczyć może o nadaniu im większej wagi.

Próby wartościowania przesłanek czy budowania między nimi pewnej hierarchii są niezasadne. Przesłanka nakładu pracy komornika została wprawdzie wymieniona w pierwszej kolejności, lecz nie uzasadnia to wniosku, że powinna mieć decydujące znaczenie. Nie należy badać stanu majątkowego wnioskodawcy dopiero po uznaniu, że nakład pracy komornika był w danej sprawie wysoki. W doktrynie wyrażono natomiast odmienny pogląd, że przesłanka dobrej sytuacji majątkowej powinna niejako „przeważać” nad przesłanką nakładu pracy komornika⁷⁰. Posłużenie się funktorem „lub” (alternatywa łączna) oznacza, że wystarczające jest zaistnienie którejkolwiek z przesłanek z art. 49 ust. 10 u.k.s.e.⁷¹, zaś sformułowanie „w szczególności” świadczy o tym, że również inne, niewymienione w ustawie względy i okoliczności, mogą przemawiać za obniżeniem opłaty egzekucyjnej. Takiemu zapatrywaniu przeciwstawiane bywa twierdzenie, że możliwość obniżania opłaty egzekucyjnej nie powinna być pozostawiona swobodnemu uznaniu sądu⁷², który miałby analizować inne, niesprecyzowane w przepisach przesłanki⁷³. Wydaje się jednak, że decydujące znaczenie należy przyznać wykładni literalnej art. 49 ust. 10 u.k.s.e. i dopuścić także możliwość wskazywania we wniosku i badania przez sąd innych przesłanek miarkowania opłaty egzekucyjnej.

⁶⁸ Odmiennie zob. M. Trzeciak, *Obniżenie...*, s. 24.

⁶⁹ Por. wyrok TK z 8.05.2006 r. (P 18/05), OTK-ZU 2006/5, poz. 53.

⁷⁰ Szerzej zob. M. Trzeciak, *Obniżenie...*, s. 24.

⁷¹ Zob. postanowienie SR dla Warszawy-Woli z 23.04.2015 r. (II Co 3606/14), niepubl.

⁷² Podnosi się, że sąd nie może przyjąć dowolnych okoliczności uzasadniających obniżenie opłaty w zależności od okoliczności konkretnej sprawy. Zob. postanowienie SR dla Warszawy-Mokotowa z 23.11.2015 r. (I Co 21431/15), niepubl.

⁷³ Za uznaniem przesłanek z art. 49 ust. 10 u.k.s.e. za wyłączne przyczyny miarkowania świadczyć ma okoliczność, że ustawodawca nie przyjął jednoznacznego ogólnego kryterium oceny zasadności wniosku. Zob. postanowienie SO w Lublinie z 27.11.2013 r. (II Cz 878/13), LEX nr 1720201.

Przesłanki miarkowania sędziowskiego są równoważne. Wnioskodawca może zrezygnować z podnoszenia zarzutu odnoszącego się do nakładu pracy komornika, względnie własnej sytuacji majątkowej, może skoncentrować się wyłącznie na innych, niewskazanych w ustawie przesłankach⁷⁴. Sąd, rozpoznając wniosek skarżącego, odnosi się wyłącznie do tych zarzutów i argumentów, które zostały podniesione i uzasadnione. Nie powinien z urzędu weryfikować i oceniać nakładu pracy komornika, jeżeli strona nie podniesie związanego z tym zarzutu⁷⁵, a tym bardziej oceniać sytuacji majątkowej wnioskodawcy.

W pierwszej kolejności ustawa wymienia okoliczność „nakładu pracy komornika”. Powiązanie miarkowania z tą przesłanką spotkało się ze zdecydowaną krytyką⁷⁶. Pojęciem „nakładu pracy”⁷⁷ posługuje się ustawodawca także w art. 109 § 2 k.p.c. odnośnie do wynagrodzenia zawodowego pełnomocnika⁷⁸. W tym wypadku uznaje się, że właściwy jest nie tyle nakład pracy włożony przez pełnomocnika, ile taki nakład, który został rzeczywiście poniesiony i jednocześnie był niezbędny – co oznacza, że nakład pracy włożony ponad potrzebę nie może być czynnikiem kształtującym wysokość kosztów⁷⁹. Uwagi i wnioski odnoszące się do postępowania rozpoznawczego nie mogą być jednak automatycznie przenoszone na normę z art. 49 u.k.s.e., chociażby z tego względu, że w tym wypadku nie mamy do czynienia z zastępstwem strony w postępowaniu przed organem wymiaru sprawiedliwości, lecz z organem egzekucyjnym, który prowadzi egzekucję w celu wykonania obowiązku określonego w tytule wykonawczym. Uniwersalny charakter ma jednak twierdzenie, że mechanizm miarkowania sędziowskiego z założenia powinien mieć charakter wyjątkowy i być wykładany ścieśniająco, a wysokość kosztów powinna być obniżana tylko w sytuacjach szczególnych⁸⁰.

W doktrynie podnosi się, że pojęcie „nakład pracy komornika”, jako niedookreślone, sprawia na etapie stosowania prawa trudności z wypełnieniem go konkretną

⁷⁴ Np. szczególnie charakter sprawy egzekucyjnej czy rodzaj zajmowanego majątku dłużnika, sprawność i szybkość podejmowania czynności egzekucyjnych i aktywność komornika, czy też współpraca z podmiotem wszczynającym postępowanie egzekucyjne.

⁷⁵ Odmienne zob. M. Trzeciak, *Obniżenie...*, s. 25. W ocenie M. Trzeciaka treść art. 767 § 4 zd. 2 k.p.c. przemawia za powinnością oceniania z urzędu nakładu pracy komornika. W niniejszej sytuacji nie mamy jednak do czynienia z zaniechaniem dokonania czynności egzekucyjnej.

⁷⁶ Szerzej zob. P. Ciszewski, *Problematyka...*, s. 51 i n. Zob. także Ł. Zamojski, *Miarkowanie...*, s. 130 i n.

⁷⁷ Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji nie zawiera definicji pojęcia nakładu pracy komornika, który należy rozumieć jako zbiór (sumę) dokonanych czynności faktycznych i decyzyjnych, które wywołać mogły skutki w postępowaniu egzekucyjnym.

⁷⁸ Przy ustalaniu wysokości kosztów należnych stronie istotne znaczenie ma nakład pracy pełnomocnika, charakter czynności podjętych przez niego w sprawie, a nawet jego wkład w przyczynienie się do wyjaśnienia i rozstrzygnięcia sprawy.

⁷⁹ Zob. J. Gudowski, w: T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze, Tom 1*, Warszawa 2009, s. 384.

⁸⁰ Zob. J. Gudowski, w: *Kodeks...*, s. 384.

treścią⁸¹. Na końcowym etapie postępowania egzekucyjnego⁸² zazwyczaj możliwe jest jednak sprecyzowanie i podsumowanie działań, podejmowanych w ramach egzekucji. W praktyce można zaobserwować, że w wielu wypadkach zadanie to jest niejako „przerzucone” na komornika, który w sporządzanym przez siebie uzasadnieniu wyjaśnia, jakie konkretne działania podejmował, jak również jakie przyniosły one efekty i skutki⁸³. Rolą sądu jest dokonanie oceny, czy pobranie opłaty egzekucyjnej w ustawowej wysokości będzie „niesprawiedliwe” w okolicznościach danej sprawy⁸⁴. Oczekuje się zbadania, czy opłata pozostawałaby „w rażącej sprzeczności z zasadami wynagradzania”⁸⁵. Ocena korelacji nakładu pracy do wysokości pobranej opłaty w kategoriach słuszności czy też sprawiedliwości społecznej znalazła odzwierciedlenie w orzecznictwie⁸⁶, lecz bywa kontestowana w doktrynie⁸⁷.

Uwzględnienie wniosku na podstawie przesłanki nakładu pracy powinno następować przede wszystkim na tle umorzenia postępowania egzekucyjnego w związku z zawarciem ugody lub „dobrowolnym” uiszczeniem należności przez dłużnika, jeżeli nie były one następstwem podjętych wcześniej czynności komornika⁸⁸. Podobnie należy ocenić postępowanie, które w znacznej mierze wypełniały zaniechania lub bezczynność organu egzekucyjnego, jak również sprawy, w których rola komornika sprowadziła się wyłącznie do doręczenia dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji⁸⁹. W sytuacji, w której wierzytelność została wyegzekwowana przez organ egzekucyjny, stosowna ocena nie powinna bazować wyłącznie na automatycznym ilościowym badaniu czynności i konkretnych działań komornika, lecz pożądane jest zweryfikowanie, czy w danej sprawie egzekucyjnej komornik podejmował bez zwłoki możliwe i racjonalne czynności, których należało od niego oczekiwać, w tym

⁸¹ Zob. A. Marciniak, *Ustawa o komornikach...*, s. 339.

⁸² Ocena nakładu pracy komornika nie powinna uwzględniać czynności dokonywanych w toku postępowania o wykonanie zabezpieczenia. Zob. postanowienie SR w Dąbrowie Górniczej z 21.01.2013 r. (I Co 3686/12), niepubl.; postanowienie SR dla Warszawy-Woli z 13.12.2012 r. (II Co 3361/12), niepubl.

⁸³ Np. okoliczności świadczące o szczególnym charakterze sprawy egzekucyjnej czy rodzaju zajmowanego majątku dłużnika, sprawności i szybkości podejmowania czynności egzekucyjnych i aktywności komornika, a nawet współpracy z podmiotem wszczynającym postępowanie egzekucyjne. W praktyce często wykazuje się m.in. że większość składników majątku nie była wskazywana przez wierzycieli, lecz odnajdywana przez komornika; że podejmowano działania służące efektywnemu poszukiwaniu majątku (zapytania do systemu OGNIVO, ZUS, US, czy CEPIK), zwraca się uwagę na osobiste wykonywanie większości czynności czy na szczególne i trudne warunki ich wykonywania.

⁸⁴ Por. R. Reiwer, *Komornicy i nowe obowiązki sądów*, „Na wokandzie” 2010/1, s. 27.

⁸⁵ Zob. postanowienie SN z 6.11.2003 r. (III CZP 57/03), LEX nr 103099.

⁸⁶ Zob. wyrok TK z 29.01.2013 r. (K 1/11), OTK-A 2013/1, poz. 6; wyrok TK z 26.02.2013 r. (SK 12/11), OTK-A 2013/2, poz. 19. Zob. także postanowienie SR dla Warszawy-Woli z 22.07.2014 r. (II Co 586/14), niepubl.

⁸⁷ Zob. Ł. Zamojski, *Miarkowanie...*, s. 130 i n.

⁸⁸ Świadczenie spełnione bezpośrednio do rąk wierzyciela nie może być utożsamiane ze świadczeniem wyegzekwowanym. Szerzej zob. A. Marciniak, *Ustawa o komornikach...*, s. 261 i n.

⁸⁹ Już pierwsza czynność egzekucyjna może doprowadzić do zaspokojenia wierzytelności przez dłużnika, co a priori nie uzasadnia zarzutów o nikłym nakładzie pracy komornika. Zob. postanowienie SO w Gliwicach z 23.07.2013 r. (III Cz 343/13), przywołane za Ł. Zamojski, *Miarkowanie...*, s. 131.

m.in. czy sięgał do różnych sposobów egzekucji i prowadził ją wielokierunkowo⁹⁰, czy dokonywał zajęć poszczególnych rzeczy oraz czy poszukiwał majątku dłużnika. Podejmowanie różnych działań na wniosek wierzyciela, nawet jeżeli nie wszystkie z nich prowadzą bezpośrednio do efektywnego wyegzekwowania zasądzonych należności, powinno być traktowane jako nakład pracy koniecznej uzasadniającej pobranie opłaty w wysokości wynikającej z ustawy⁹¹. Ocena nakładu pracy nie może także abstrahować od konieczności organizacji i funkcjonowania kancelarii komorniczych, choć na jej zakres nie mogą przekładać się konkretne czynione przez komornika nakłady finansowe⁹². Innymi słowy, wydaje się, że ocena nakładu pracy komornika w danej sprawie powinna być korelowana z modelowym (typowym) nakładem pracy przyjętym w poszczególnych kategoriach spraw i sposobach egzekucji, zaś ocena z perspektywy zasad słuszności powinna mieć co najwyżej posiłkowe znaczenie. Z wzorcowym, abstrakcyjnie ujętym nakładem pracy, należy porównać konkretny nakład pracy komornika, aby móc następnie ocenić ten nakład jako „niski”, „normalny” albo „wysoki”. Zakładając racjonalność ustawodawcy, należy uznać, że określona w art. 49 ust. 1 u.k.s.e. wysokość opłaty odpowiada „normalnemu” nakładowi pracy poniesionemu przez komornika, a zatem miarkowanie opłaty może uzasadniać jedynie niższy lub bardzo niski⁹³ nakład pracy. Miarkowana kwota powinna stanowić wymierne do nakładu pracy „wynagrodzenie” z uwzględnieniem okoliczności danego postępowania. Stwierdzenie, że postępowanie było prowadzone sprawnie, czynności były podejmowane bezzwłocznie oraz prawidłowo, uzasadnia oddalenie wniosku⁹⁴.

Powołanie się przez wnioskodawcę na przesłankę sytuacji majątkowej oraz wysokości dochodów wymaga wyczerpującego przedstawienia sądowi własnej sytuacji, jak również źródeł dochodów⁹⁵ i wydatków⁹⁶. Niewystarczające jest ogólnikowe stwierdzenie, że sytuacja majątkowa wnioskodawcy jest trudna lub wynika z konieczności zaspokojenia roszczenia wierzyciela. Trudna sytuacja materialna jest okolicznością

⁹⁰ W świetle znowelizowanego art. 799 § 1 k.p.c. wniosek o wszczęcie egzekucji umożliwia prowadzenie egzekucji według wszystkich dopuszczalnych sposobów, z wyjątkiem egzekucji z nieruchomości. Organ egzekucyjny powinien stosować sposób najmniej uciążliwy dla dłużnika.

⁹¹ Por. M. Trzeciak, *Obniżenie...*, s. 26.

⁹² Ł. Zamojski trafnie zwraca uwagę, że nie można ustalić, jaka część nakładów (związanych choćby z zatrudnieniem personelu, zorganizowaniem odpowiednich pomieszczeń i urządzeń biurowych) miałaby być powiązana z nakładem pracy w poszczególnych sprawach egzekucyjnych. Zob. Ł. Zamojski, *Miarkowanie...*, s. 132.

⁹³ W postanowieniu SO w Katowicach z 10.05.2013 r. (III Cz 329/13), niepubl., wskazano, że skoro możliwość obniżenia opłaty ma charakter absolutnie wyjątkowy, to okoliczności w postaci „niedużego” nakładu pracy nie spełniają kryterium wyjątkowości, zaś uwzględnianie takiego wniosku mogłoby spowodować kształtowanie praktyki sądowej w sposób naruszający zasady i wartości konstytucyjne określone w art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze sprost. i zm.).

⁹⁴ Zob. postanowienie SR w Giżycku z 7.05.2015 r. (I Co 241/15), niepubl. Zob. także P. Biezuński, *Miarkowanie...*, s. 110 i n.

⁹⁵ W praktyce znaczenie ma nie tylko okoliczność, czy wnioskodawca uzyskuje jakiegokolwiek dochody, lecz także czy ma zdolności zarobkowe, tj. czy jest niezdolny do pracy lub ma ograniczony dostęp do rynku pracy. Zob. postanowienie SR w Grójcu z 15.12.2015 r. (I Co 1703/15), niepubl.

⁹⁶ Wnioskodawca powinien dołączyć do wniosku odpowiednie dokumenty, np. zaświadczenie od pracodawcy o wysokości uzyskiwanych zarobków czy roczną deklarację podatku PIT.

typową dla większości osób, wobec których jest prowadzone postępowanie egzekucyjne. Miarkowanie powinno odnosić się wyłącznie do osób najuboższych, tj. stanu, w którym dany dłużnik znajduje się w szczególnie dotkliwej i trudnej sytuacji, różniącej go od sytuacji statystycznego podmiotu⁹⁷. Ocena sądu nie powinna mieć abstrakcyjnego charakteru, lecz pożądane jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy skarżący znajduje się w sytuacji, która uniemożliwia mu poniesienie kosztów, których elementem składowym jest konkretnie wyliczona przez komornika opłata egzekucyjna, stanowiąca uzupełnienie obowiązku uiszczenia należności określonej w tytule wykonawczym. Uwzględnienie żądania ma wówczas zbliżony charakter⁹⁸ do instytucji zwolnienia od kosztów sądowych⁹⁹ i nawiązuje do konstrukcji tzw. prawa ubogich¹⁰⁰.

Wskazanie w treści wniosku okoliczności świadczących o trudnej sytuacji majątkowej warunkuje dokonanie miarkowania¹⁰¹. Sąd nie jest uprawniony do wyręczenia strony i do prowadzenia dochodzenia oraz dokonywania jakichkolwiek własnych ustaleń w tym zakresie¹⁰². Brak wyczerpującego przedstawienia sytuacji majątkowej skarżącego nie powinien być traktowany jako brak formalny wniosku (pisma), lecz powinien stanowić podstawę do oddalenia żądania¹⁰³.

W praktyce wnioskodawcy (dłużnicy) relatywnie rzadko odwołują się do swojej sytuacji majątkowej czy do wysokości uzyskiwanych dochodów. Zdecydowana większość z nich odnosi się do przesłanki nakładu pracy komornika, argumentując, że był on na tyle niewielki lub nieznaczący, że powinien uzasadniać miarkowanie należnej opłaty. Co ciekawe, część wniosków nie zawiera dogłębnej analizy podejmowanych czynności, lecz ogranicza się do prostego zanegowania wysiłków komornika albo gołosłownej krytyki działań podejmowanych w celu zaspokojenia danej wierzytelności¹⁰⁴.

Obserwacja praktyki skłania do wniosku, że z instytucja miarkowania utraciła swój szczególny i wyjątkowy charakter. Bywa mechanizmem wręcz nadużywanym, traktowanym jako typowy i standardowy środek zaskarżenia, wnoszony w końcowej

⁹⁷ W postanowieniu SR w Giżycku z 7.05.2015 r. (I Co 241/15), niepubl., sąd wskazał, że dłużnik powinien dowieść, iż jego sytuacja materialna i uzyskiwane dochody są gorsze niż innych podmiotów.

⁹⁸ W uzasadnieniach postanowień o miarkowaniu opłaty sądy powszechne nawiązują nieraz do konstrukcji „ponoszenia kosztów bez uszczerbku utrzymania koniecznego siebie i rodziny”.

⁹⁹ Zob. Z. Knypl, *Obniżenie...*, s. 69 i n. Należy mieć jednak na względzie, że zwolnienie dłużnika od kosztów sądowych nie ogranicza prawa ściągnięcia od niego opłaty egzekucyjnej przez komornika. Szerzej zob. P. Cierkoński, *Zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym*, „Przeгляд Prawa Egzekucyjnego” 2011/8–9, s. 64 i n.

¹⁰⁰ Szerzej zob. T. Zembrzusi, *Przyznanie prawa ubogich w postępowaniu cywilnym*, w: J. Gudowski (red.), K. Weitz (red.), *Aurea praxis aurea theoria. Księga Pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, Warszawa 2011, s. 777 i n.

¹⁰¹ W kwestii określenia chwili, w której powinna być badana sytuacja majątkowa i wysokość dochodów wnioskodawcy, zob. Ł. Zamojski, *Miarkowanie...*, s. 134 i cyt. tam literatura.

¹⁰² Por. postanowienie SN z 8.11.2006 r. (III CZP 81/08), LEX nr 276394.

¹⁰³ Por. M. Trzeciak, *Obniżenie...*, s. 25.

¹⁰⁴ Zob. postanowienie SR dla Warszawy-Woli z 23.04.2015 r. (II Co 3606/14), niepubl.

fazie prowadzonego postępowania egzekucyjnego¹⁰⁵. Co oczywiste, dłużnicy za pomocą wszystkich możliwych środków „dążą do obniżania opłaty egzekucyjnej do wysokości minimalnej, często akcentując niewielki nakład pracy komornika i swego rodzaju automatyzację w prowadzeniu spraw egzekucyjnych”¹⁰⁶. Trudno zarzucać stronom sięganie do dostępnych instrumentów prawnych nawet wówczas, gdy obiektywnie takie działania mogą *a priori* wydawać się nieuzasadnione. Wprawdzie sądy nie są zalewane wnioskami o miarkowanie opłat egzekucyjnych¹⁰⁷, lecz wraz ze wzrostem świadomości prawnej¹⁰⁸ częstotliwość sięgania po przedmiotowy instrument rośnie¹⁰⁹.

Institucja miarkowania sędziowskiego w kształcie z 2004 r. spotkała się z krytycznym przyjęciem. Nie wydaje się jednak, by obecne rozwiązanie było doskonałe i wolne od wątpliwości. Andrzej Marciniak wskazuje, że niektóre z wcześniejszych krytycznych uwag można „*mutatis mutandis* odnieść do aktualnej regulacji miarkowania opłaty egzekucyjnej. Dotyczy to w szczególności zarzutu, że dopuszczalność ustalania wysokości opłaty egzekucyjnej odpowiednio do nakładu pracy komornika pozostaje w sprzeczności z art. 35 u.k.s.e., według którego opłaty egzekucyjne pobierane przez komornika służą pokryciu kosztów działalności egzekucyjnej, a nie kosztów danej egzekucji¹¹⁰. W orzecznictwie zarówno Trybunału Konstytucyjnego, jak i SN akcentowano, że opłata egzekucyjna jest ustalana normatywnie w sposób niezwiązany z kosztami konkretnego postępowania, zaś wysokość oraz tryb uiszczania i rozliczania tej swoistej daniny publicznoprawnej powinny wykazywać niezależność względem rzeczywistego nakładu pracy komornika jako funkcjonariusza publicznego¹¹¹. Podkreślana bywa wyjątkowość mechanizmu miarkowania wysokości opłaty egzekucyjnej i konieczność zachowania przez sądy niezbędnego umiaru w kwalifikowaniu sytuacji dłużników, wnioskujących o obniżenie opłaty egzekucyjnej jako „wyпадków szczególnie uzasadnionych”¹¹².

¹⁰⁵ W postanowieniu SO w Katowicach z 10.05.2013 r. (III Cz 329/13), niepubl., podkreślono, że „nieuzasadnione i zbyt ochocze sięganie po ten nadzwyczajny instrument może przyczyniać się długofalowo (...) do osłabienia skuteczności i jakości egzekucji w polskim systemie prawa”.

¹⁰⁶ M. Trzeciak, *Obniżenie...*, s. 23.

¹⁰⁷ M. Trzeciak (*Obniżenie...*, s. 28) stwierdza, że wnioski z art. 49 ust. 7 u.k.s.e. stanowią rzadkość, a obawy, iż może dojść do przewlekania postępowań egzekucyjnych i nadmiernego obciążenia sądów, okazały się nieuzasadnione. Zob. także M. Domagalski, *Sprawy o niższe opłaty nie zalały sądów*, „Rzeczpospolita” z 18.01.2011 r., s. C2. Por. W. Kryzińska, *Opłaty egzekucyjne w sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych w świetle nowelizacji z 12 lutego 2010 r.*, PPE 2010/7, s. 65 i n.

¹⁰⁸ Częściej z wnioskiem o miarkowanie opłaty występują strony zastępowane przez zawodowego pełnomocnika.

¹⁰⁹ Na podstawie fragmentarycznej (niepełnej) obserwacji praktyki można szacować, że wnioski składane są w ok. 5% spraw egzekucyjnych, spośród których ok. 40% jest uwzględnianych. Wnioski składane są przede wszystkim przez strony zastępowane przez zawodowych pełnomocników.

¹¹⁰ A. Marciniak, *Ustawa o komornikach...*, s. 338.

¹¹¹ Zob. wyrok TK z 3.12.2003 r. (K 5/02), OTK-A 2003/9, poz. 98; uchwała SN z 18.07.2000 r. (III CZP 23/00), OSP 2002/3, poz. 36.

¹¹² Zob. wyrok TK z 8.05.2006 r. (P 18/05), OTK-A 2006/5, poz. 53; wyrok TK z 30.04.2012 r. (SK 4/10), OTK-A 2012/4, poz. 42.

Ewolucja instytucji miarkowania sędziowskiego zasługuje na krytyczne spojrzenie. Obecny kształt instytucji niejako „zachęca” stronę do kwestionowania wysokości naliczanych opłat. Rezygnacja z zastrzeżenia, że miarkowanie opłaty powinno następować jedynie w szczególnie uzasadnionych wypadkach, była wadliwym krokiem ustawodawcy. Usunięcie stosownego zapisu spotkało się z krytyką doktryny¹¹³. Ustawodawca, postrzegając i analizując sytuację z perspektywy interesów szczególnej grupy dłużników, jakimi są zakłady opieki zdrowotnej¹¹⁴ i prowadzonych wobec nich postępowań egzekucyjnych, stworzył ogólny mechanizm umożliwiający wszystkim proste podważanie obowiązku uiszczania kosztów określanych według ustawowych mechanizmów. Przyjęto rozwiązanie, które nie tylko skomplikowało i dodatkowo wydłużyło prowadzone postępowania, lecz także nie przystaje do podstawowych zasad i mechanizmów rozliczania kosztów w postępowaniu cywilnym, jak również stwarza pole do nadużywania uprawnień procesowych¹¹⁵. Na uznanie zasługuje prezentowane nieraz w judykaturze podejście, że „obniżenie opłaty stosunkowej wymaga pochylenia się nad konkretnymi okolicznościami sprawy, ale też baczenia, by instytucja ta nie miała z założenia stanowić reguły i być uruchamiana każdorazowo w przypadku złożenia wniosku z art. 49 ust. 7 u.k.s.e.”¹¹⁶.

6. Zaskarżenie postanowienia w przedmiocie miarkowania

Sposób ustalania i ściągania opłaty egzekucyjnej wymaga zapewnienia sądowej kontroli prawidłowości czynności dokonanej przez komornika. Strona może się domagać weryfikacji wysokości pobieranej opłaty egzekucyjnej nie tylko wówczas, gdy została ona ustalona sprzecznie z obowiązującymi przepisami¹¹⁷, lecz także wówczas, gdy w ocenie skarżącego jest ona wygórowana i niesprawiedliwa. Orzeczenie sądu w przedmiocie wniosku o obniżenie opłaty egzekucyjnej, z uwagi na niedookreślone kryteria, obarczone jest ryzykiem błędu. Odesłanie do przepisów o skardze na czynności komornika zakłada możliwość zaskarżenia postanowienia sądu. Zarówno strona, jak i komornik mają interes w tym, aby zakwestionować prawidłowość wydanego przez sąd rozstrzygnięcia, z uwzględnieniem *gravaminis* jako przesłanki dopuszczalności środka zaskarżenia¹¹⁸. Strona dąży do podważenia orzeczenia, którym sąd utrzymał wysokość opłaty egzekucyjnej lub częściowo oddalił żądanie, z kolei komornik może kwestionować jego trafność wówczas, gdy sąd miarkował opłatę egzekucyjną.

¹¹³ Zob. np. P. Biezuński, *Miarkowanie...*, s. 109; Ł. Zamojski, *Miarkowanie...*, s. 122. Zob. także Z. Knypl, Z. Merchel, *Nowy komentarz...*, s. 269.

¹¹⁴ Zob. P. Ciszewski, *Problematyka...*, s. 58 i n.

¹¹⁵ Por. P. Ciszewski, *Problematyka...*, s. 52 i n.

¹¹⁶ Zob. postanowienie SR dla Warszawy-Mokotowa z 23.11.2015 r. (I Co 2178/15), niepubl.

¹¹⁷ Pożądane jest wówczas złożenie skargi na czynności komornika.

¹¹⁸ Zob. uchwała SN z 15.05.2014 r. (III CZP 88/13), OSNC 2014/11, poz. 108. Zob. także P. Rylski, K. Weitz, *Intérêt, interesse ad impugnare, Beschwer, aggrievance*, w: K. Szczepanowska-Kozłowska (red.), *Oblicza prawa cywilnego. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Janowi Bleszyńskiemu*, Warszawa 2013, s. 584 i n.

Zagadnienie dopuszczalności, w tym legitymacji do wniesienia zażalenia, wywoływało wątpliwości i rozbieżności¹¹⁹ do czasu przesądzenia tych kwestii przez SN. W uchwale z 27.06.2013 r.¹²⁰ uznano, że stronom przysługuje zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie obniżenia opłaty egzekucyjnej na podstawie art. 49 ust. 7 u.k.s.e. Sąd odmówił podjęcia uchwały w pozostałym zakresie, tj. odnośnie do komornika, gdyż rozstrzygnięcie w tej materii nie miało znaczenia w danej sprawie¹²¹. Z kolei w uchwale z 20.11.2015 r.¹²² przesądzono, że także komornikowi¹²³ przysługuje zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie obniżenia opłaty egzekucyjnej¹²⁴. Przyznanie komornikowi uprawnienia do zaskarżenia orzeczenia sądu stanowi procesową gwarancję zabezpieczenia jego interesów finansowych. Korzystając z tego prawa, organ ten nie działa w interesie i na rzecz Skarbu Państwa. Komornik ma odrębną podmiotowość i wykonuje czynności na własny rachunek, w związku z czym czerpie uzyskane dochody, a także obciążają go straty wynikające z prowadzenia kancelarii komorniczej¹²⁵. Interesy komornika i pozostałych podmiotów (wierzyciela, dłużnika) w zaskarżeniu postanowienia wymienionego w art. 770 k.p.c. są z założenia sprzeczne¹²⁶. Komornik wykonuje czynności na własny rachunek, lecz – jak trafnie ujął SN w uchwale z 23.05.2012 r.¹²⁷ – stanowi monokratyczny, państwowy organ egzekucyjny, który na zasadzie wyłączności wykonuje czynności egzekucyjne w sprawach cywilnych i ustawowo wyposażony jest w funkcje władcze. Między nim, wierzycielem i dłużnikiem powstaje stosunek publicznoprawny, a nie umowny¹²⁸.

7. Zakończenie

Ustawowa regulacja problematyki kosztów egzekucji powinna nieustannie podążać za zmieniającymi się realiami i specyfiką prowadzenia spraw egzekucyjnych. Ustawodawca różnicuje i uzależnia wysokość pobieranej opłaty egzekucyjnej od sposobu jej prowadzenia, efektywności i skuteczności egzekucji, co jest przejawem

¹¹⁹ Zob. i por. A. Leszczyńska-Gutowska, *Obniżenie...*, s. 46; P. Biezuński, *Miarkowanie...*, s. 110; K. Kamińska-Krawczyk, *Obniżanie...*, s. 40; Ł. Zamojski, *Miarkowanie...*, s. 136.

¹²⁰ Uchwała SN z 27.06.2013 r. (III CZP 32/13), OSNC 2014/2, poz. 12.

¹²¹ W danym postępowaniu z wnioskiem o obniżenie opłaty egzekucyjnej wystąpiła dłużniczka, zaś sąd oddalił wniosek, w związku z czym złożyła ona zażalenie, zarzucając brak odniesienia się przez sąd pierwszej instancji do jej trudnej sytuacji majątkowej. W tej sytuacji Sąd zajął stanowisko wyłącznie co do zagadnienia, czy zażalenie na postanowienie sądu przysługuje stronom postępowania egzekucyjnego.

¹²² Uchwała z 20.11.2015 r. (III CZP 79/15), LEX nr 1956350.

¹²³ Odmienne zob. np. postanowienie SO w Warszawie z 24.04.2014 r. (V Cz 903/14), niepubl.

¹²⁴ Zob. także postanowienie SO w Katowicach z 10.05.2013 r. (III Cz 329/13), niepubl.

¹²⁵ Zob. wyrok TK z 3.12.2003 r. (K 5/02), OTK-A 2003/9, poz. 98. Zob. także P. Ciszewski, *Problematyka...*, s. 54 i n.

¹²⁶ Por. M. Lewandowski, *Glosa do uchwały SN z dnia 11 października 2001 r., III CZP 49/01*, „Rejent” 2002/5, s. 137 i n.

¹²⁷ Uchwała z 23.05.2012 r. (III CZP 17/12), OSNC 2013/1, poz. 3.

¹²⁸ Zob. wyrok TK z 17.05.2005 r. (P 6/04), OTK-A 2005/5, poz. 50. Por. także uchwałę SN z 4.08.2005 r. (III CZP 51/05), OSNC 2006/7–8, poz. 115.

ewolucji zmierzającej do powiązania i łączenia wysokości opłat z efektami działań komornika, jako organu egzekucyjnego¹²⁹. Wprowadzaniu rozwiązań służących czynieniu swoistych „oszczędności” czy ograniczania kosztów egzekucji powinny towarzyszyć rozważa i ostrożność. Nie ma podstaw do postulowania egzekucji drogiej i kosztownej ani dodatkowego penalizowania braku dobrowolnej realizacji postanowień tytułu wykonawczego. Nie należy dążyć ani do prostego obniżania opłat i wydatków, gdyż konieczność choćby tymczasowego ich uiszczenia służy powstrzymaniu wierzycieli od prowadzenia egzekucji niepewnych co do rezultatu czy też służących szykanowaniu dłużników, ani do podwyższania wysokości opłat, co z kolei wpływać może na zmniejszenie liczby spraw egzekucyjnych i poszukiwania innych, nie zawsze pożądanych i akceptowalnych, możliwości i sposobów zaspokajania wierzytelności poza postępowaniem sądowym¹³⁰.

Racjonalizacja ponoszenia ciężarów finansowych i rozliczania ich między podmiotami zaangażowanymi w egzekucję roszczeń cywilnoprawnych jest oczywiście pożądana, lecz należy mieć na względzie całokształt skomplikowanego mechanizmu przymusu egzekucyjnego, który poza swym aspektem publicznym, ma także element quasi-komercyjny. Koncepcja egzekucji wolnej od opłat egzekucyjnych jest utopijna i nierealna. Sprawność i szybkość egzekucji wymaga działania dobrze zorganizowanych i efektywnie funkcjonujących podmiotów, jakimi są komornicy sądowi. Pożądane jest zachowanie równowagi między egzekucją możliwie taną dla uczestników postępowania a godziwym wynagradzaniem komorników będących zarówno funkcjonariuszami państwowymi, jak i quasi-przedsiębiorcami.

Institucja miarkowania sędziowskiego jest potrzebna i społecznie pożądana, jako instrument przełamania zasady normatywnego ustalania wysokości opłat. Umożliwia on spojrzenie na egzekucję sądową z perspektywy sprawiedliwości społecznej i dostrzeganie w niej nie tylko sztywnych rozwiązań prawnych, lecz także zasad słuszności¹³¹. Nie powinien on przy tym w znaczący sposób zaburzać bilansowania kosztów działalności egzekucyjnej, gdyż, co oczywiste, niektóre sprawy egzekucyjne będą źródłem znacznego nieraz dochodu, a inne źródłem dotkliwej straty dla organu egzekucyjnego.

Zgłaszane bywają postulaty przywrócenia możliwości partycypacji wierzyciela w kosztach egzekucji, w tym zwłaszcza w wypadku egzekucji bezskutecznej¹³² czy też uwolnienia komornika sądowego od pokrywania kosztów działalności egzekucyjnej za podmioty zwolnione od opłat egzekucyjnych¹³³. Wychodzi się z założenia, że

¹²⁹ Por. A. Marciniak, *Ustawa o komornikach...*, s. 307.

¹³⁰ Por. A. Marciniak, *Sądowe...*, s. 155 i n.

¹³¹ Bezpodstawne okazały się obawy dotyczące ryzyka pozbawienia komorników niezbędnych środków finansowych. Szerzej zob. W. Grajdura, *Wysokość...*, s. 94 i n.

¹³² Zob. A. Marciniak, *Sądowe...*, s. 160 i n.

¹³³ Zob. uchwała składu 7 sędziów SN z 26.02.2015 r. (III CZP 96/14), OSNC 2015/9, poz. 98, w której stwierdzono, że w postępowaniu o wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym, wydanego na podstawie art. 291 k.p.k., prokurator nie ponosi kosztów postępowania zabezpieczającego. Por. wyrok TK z 14.05.2009 r. (K 21/08), OTK-A 2009/5, poz. 67.

ryzyko prowadzenia egzekucji nie powinno co do zasady obciążać komornika, lecz powinno spoczywać także na uczestnikach tego postępowania. Przed rozważaniem ewentualnych modyfikacji i wprowadzania nowych rozwiązań, poprzedzanych uważną obserwacją praktyki i szczegółową analizą ekonomiczną kosztów działalności egzekucyjnej, warto w pierwszej kolejności zastanowić się nad „uzdrowieniem” instytucji miarkowania opłaty egzekucyjnej przez przywrócenie jej szczególnego charakteru. Pożądanym jest powrót do pierwotnego brzmienia art. 49 u.k.s.e., przez podkreślenie szczególnego i wyjątkowego charakteru sądowego miarkowania opłaty egzekucyjnej. Korespondowałoby to z prezentowanym nieraz w orzecznictwie poglądem, że obniżenie opłaty egzekucyjnej powinno być „wyjątkowym umniejszeniem poprawnie ustalonej opłaty”¹³⁴. Wykazanie tej wyjątkowości powinno należeć do dłużnika¹³⁵, zgodnie z ogólnymi regułami dowodzenia statuowanymi w art. 6 k.c. i 232 k.p.c.¹³⁶ Obecny kształt regulacji ustawowej, mający genezę i związek z decyzjami o charakterze politycznym¹³⁷, odległymi od racji i wartości postępowania egzekucyjnego, wypacza pierwotną ideę kontrolowania i modyfikowania wysokości naliczanych przez komorników opłat w egzekucji świadczeń pieniężnych. Interesy komornika i wnioskodawcy występującego z żądaniem z art. 49 ust. 7 u.k.s.e. są z założenia sprzeczne, wymagają odpowiedniego wyważenia.

Opłaty egzekucyjne powinny służyć pokrywaniu kosztów działalności egzekucyjnej komornika, a nie kosztów danej egzekucji¹³⁸. Mechanizm miarkowania opłaty egzekucyjnej, konstrukcyjnie związany z wyjątkowymi sytuacjami i szczególnymi okolicznościami, w praktyce bywa nieraz opacznie rozumiany. Ustawodawca powinien przeciwstawić się nieuzasadnionym nieraz próbom kwestionowania wysokości kosztów i wydłużania prowadzonych postępowań. Również w praktyce instrument z art. 49 ust. 7–10 u.k.s.e. powinien być wykorzystywany z umiarem i ostrożnością, jako uzupełnienie ustawowego miarkowania opłaty w zależności od sposobu prowadzenia egzekucji i jej zakończenia.

W sytuacji, w której zrezygnowano z utrzymywania państwowego systemu przymusowej egzekucji¹³⁹, powierzając prowadzenie spraw egzekucyjnych szczególnym samodzielnym organom, tj. komornikom sądowym jako funkcjonariuszom

¹³⁴ Zob. postanowienie SN z 8.11.2006 r. (III CZP 81/06), LEX nr 276394.

¹³⁵ Zob. postanowienie SR dla Warszawy-Woli z 27.01.2015 r. (II Co 3920/14), niepubl.

¹³⁶ Szerzej zob. T. Zembrzusi, w: Ł. Błaszczak (red.), K. Markiewicz (red.), *Dowody i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych*, Warszawa 2015, s. 293 i n.

¹³⁷ Ł. Zamojski wskazuje, że „przywrócenie możliwości miarkowania (...) opłaty egzekucyjnej zostało oparte na decyzji politycznej, a nie na rzeczywistej potrzebie i w swym założeniu mało służy głównie konkretnym dłużnikom (szpitalom), przełamując niestety logikę zmian wprowadzonych wcześniejszą nowelizacją”. Zob. Ł. Zamojski, *Miarkowanie...*, s. 122.

¹³⁸ Por. A. Marciniak, *Ustawa o komornikach...*, s. 340.

¹³⁹ Ustawą z 18.09.2001 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 130, poz. 1452) zrezygnowano z finansowania komorników z budżetu państwa (art. 61 i 62 u.k.s.e.), zakładając, że wprowadzenie mechanizmów rynkowych usprawni i zwiększy efektywność egzekucji.

publicznym, nad których działalnością sprawowany jest zarówno nadzór sędziowski, administracyjny, jak i samorządowy, należy pamiętać, że regulacje ustrojowe i procesowe powinny zapewniać możliwość finansowego pokrywania ogólnych kosztów działalności egzekucyjnej, która ma być szybka i skuteczna, jak również prowadzona z poszanowaniem praw i gwarancji procesowych zainteresowanych podmiotów. Obowiązkiem państwa jest nie tylko powołanie organów uprawnionych do egzekucji orzeczeń, lecz także zapewnienie takich mechanizmów finansowania działalności egzekucyjnej, która zapewni jej sprawność i efektywność¹⁴⁰. Każde miarkowanie opłaty egzekucyjnej oznaczać będzie uszczuplenie należności publicznoprawnego systemu wykonywania orzeczeń sądowych¹⁴¹.

Judicial measuring out the execution fee

(Abstract)

The organ carrying out execution may neither refrain from collecting an execution fee nor change its amount. However, once a proper decision is given, a party may file a petition to have a relative fee decreased. The institution of judicial measuring out the fee is needed and socially justified as an instrument of moderating the rule of normative fixing of the amount of fees. On the one hand, it enables to treat judicial execution from the perspective of social justice and perceiving it as something more than strict legislative provisions, that is to say it enables to account for the principles of equity. On the other hand, it should not affect negatively the process of balancing the costs of execution activities as measuring out execution fees in each case means that the pool of public fees for enforcement of court decisions will be decreased. Thus, the interference of the court in this respect should be of special and exceptional nature.

¹⁴⁰ Szerzej zob. M. Romańska, *Koszty postępowań...*, s. 116 i n.

¹⁴¹ Zob. także postanowienie SO w Katowicach z 10.05.2013 r. (III Cz 329/13), niepubl.